IL-BIDWI

FOLJU MAĦRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur, C. Zammit-Marmarà M.B.E.

Nru. 60 | IT-TLIETA, IL-15 TA' MEJJU, 1945. | Nru. 60

NITGĦALLMU MILL-IMGĦODDI

(ROBERT BIASINI, DIRETTUR TAL-BIEDJA)

IL-GWERRA fl-Ewropa spiċċat u fil-waqt li aħna niżżu ħajr 'l Alla li ħelisna mill-gwaj, nitolbu li l-paċi tad-dinja kollha ma ddumx ma sseħħ u b'hekk iġġibna għaż-żmien normali li kulħadd jixtieq.

Aħna wasalna fi żmien meta, fil-waqt li ma nnaqqsux il-ħidma tagħna biex ngħinu l-produzzjoni ta' l-ikel li għadha meħtieġa, jiħtieġ ukoll li nibdew naħsbu bil-quddiem għaż-żmien li ġej, u biex dan ikun għall-biedja żmien ta' paċi u ta' progress jiħtieġ ukoll li aħna nagħtu daqqa ta' għajn lura u naraw x'ġara fl-imgħoddi.

Wara l-gwerra l-oħra, il-biedja kienet marret ħażin wisq. Il-fatti li ġraw huma magħrufa mill-bdiewa kollha u ma hemmx bżonn li nsemmihom hawnhekk. Il-krisi fil-kampanja li damet tkaxkar sa kemm bdiet din il-gwerra, kienet ukoll ftit jew wisq akkumpanjata minn krisi fil-pajjiż. L-għorrief jgħidu illi l-istorja tirripeti ruħha u għal din ir-raġuni aħna għandna nagħmlu ħiltna kollha biex fil-biedja din l-istorja ma terġax tissuċċiedi.

Il-bdiewa jafu tajjeb dak li kien ġara. Qawl qadim Malti jgħid "staqsi 'l imġarrab", u, bħala Direttur tal-Biedja jiena rrid nirrikmanda dan il-qawl lill-bdiewa Maltin u Għawdxin, l-iżjed lil dawk il-bdiewa li ta' spiss kienu jgħidu "aħna rridu l-libertà ta' l-imgħoddi."

Jekk hemm bniedem li ma jridx jiċħad il-libertà lill-bdiewa, dan neċessarjament hu d-Direttur tal-Biedja, għaliex xogħlu u ġieħu jiddependu biss filli l-Biedja tgħaddi 'l quddiem. L-interess li jieħu d-Direttur tal-Biedja fil-bdiewa għandu jkun sewwa sew dak illi missier jieħu f'uliedu.

L-ebda missier ma jiċħad libertà xierqa lil uliedu, jiġifieri, illi meta missier ikun jaf illi l-libertà sejra tkun ta' ġid għal uliedu dan jagħtihielhom bil-qalb, iżda jekk hu jaf illi ċ-ċerta libertà li x'uħud minn uliedu qed jitolbu, qegħdin jitolbuha għax ma jafux sewwa xi tfisser, u meta hu bħala missier ikun jaf li sejra tkunilhom ta' dannu kbir, allura hu dmir sagru għalih li jiċħadhielhom. Jekk uliedu jkollhom xi ħabib u dana, jew għax ma jkollux esperjenza biżżejjed jew għax ikun imqabbad minn xi ħaddieħor, jew insomma għal xi finijiet oħra jkun qed jagħtihom parir li jista' jservihom ta' deni, allura l-missier ikun fid-dmir illi jiftaħ għajnejn uliedu.

Forsi kultant issib xi wieħed illi jgħidlek: "Lill--bdiewa m'għandhomx jindaħlulhom il-barranin." Kif jista' qatt id-Direttur tal-Biedja jissejjaħ barrani? Barranin huma appuntu dawk l-istess nies li minn xi żmien 'l hawn qed jieħdu interess biex jitħalltu mal-bdiewa fi kwistjonijiet li jiħtieġu esperjenza kbira.

Mela ejjew nitgħallmu mill-imgħoddi. Biex ma jiġrix dak li ġara wara l-gwerra l-oħra, jiħtieġ illi l-bdiewa jiflu l-affarijiet tagħhom sewwa u jiħtieġ ukoll illi jingħaqdu wara l-istandard tal-familja tagħhom. Huma jiħtieġu gwida tajba biex turihom it-trieq it-tajba u teħlishom mill-abbiss li bla dubju jsibu ruħhom fih jekk ma jisimgħux il-parir disinteressat ta' min hu dmiru li jmexxihom tajjeb.

Jiħtieġ niftakru lkoll illi t-trieq li sejrin insibu malli tispiċċa l-gwerra għalkollox ma hix dik it-trieq li ħallejna qabel bdiet il-gwerra. Iċ-ċirkustanzi tbiddlu mhux biss f'Malta, iżda wkoll mad-dinja kollha, għaldaqstant hu dmirna li aħna n'estu ruħna għad-dinja ġdida, dinja li titlob tmexxija tajba u għaqlija.

IS-SEBA' WIRJA TA' TJUR U FNIEK

FIL-ĠONNA TA' SANT'ANTON, FID-19 U 20 TA' MEJJU, 1945.

Il-Kumitat tal-Wirja jrodd ħajr għal tazza oħra li rċieva minn għand is-Sur Lewis Bonaci, u għal rigali ta' flus minn għand is-Sur Roy Hay (£1); l-Onor. W. Salomone (10s.); u s-Sur Michael Demajo (£1).

Min irid jagħti xi tazzi jew rigali ta' flus huwa mitlub li jibgħathom għand is-Segretarju tal-Wirja, is-Sur V.R. Rizzo, l-Uffiċċju tal-Biedja, il-Għammieri, jew lis-Sur Salv. Zammit, il-"Housing Officer" ta' Birkirkara. L-ismijiet ta' kulħadd jiġu ippubblikati b'radd ta' ħajr fil-ġurnali.

FNIEK GĦALL-BEJGĦ. — Id-Dipartiment tal-Biedja jgħarraf illi fil-Qasam tal-Gvern, il-Għammieri, hemm għall-bejgħ dawn il-fniek bil-prezzijiet imsemmijin hawn taħt: Fniek nisa mgħammrin, £2 il-waħda; Fniek nisa żgħar ta' ħames xhur, £1. 5s. il-waħda; Fniek irġiel ta' tmien xhur u 'l fuq £2 il-wieħed; Fniek irġiel ta' ħames xhur, £1 il-wieħed; Fniek irġiel xjuħ, 15s. il-wieħed.

FTUĦ TA' SWIEQ TAL-PITKALI NHAR TA' SIBT. — Id-Dipartiment tal-Biedja jgħarraf lill-bdiewa, bejjiegħa tal-ħaxix u pitkali illi ttieħdet deċiżjoni illi tinqata' d-drawwa illi mħabba fiha s-swieq tal-pitkali kienu jkunu magħluqin nhar ta' Sibt ħlief għall-bejgħ tal-qara' bagħli u frawli. **Mil-lum 'il quddiem, kull xorta ta' ħaxix u frott jista' jiġi ikkunsinnat mill-bdiewa nhar ta' Sibt sal-10 ta' filgħodu u l-bejgħ bl-irkant jibqa' sejjer sa nofs in-nhar.**

Wirja Ta' Hxejjex, Frott u Fjuri

(Editur tal-Propaganda)

IL-WIRJA ta' Hxejjex, Frott u Fjuri li saret dis-sena fil-Ġonna ta' Sant'Anton nhar is-Sibt u l-Ħadd, il 5 u s-6 ta' dan ix-xahar, kienet waħda mill-isbaħ li s'issa saret minn xi għoxrin sena 'l hawn taħt it-tmexxija tal-"Malta Horticultural Society". Għalkemm it-temp kien imċajpar, in-nies ma qatgħetx qalbha biex bħas-soltu tmur tara u titgħaxxaq bl-oġġetti ta' din il-Wirja.

Il-prodotti tal-ħaxix din id-darba kienu hekk numerużi li fl-aħħar mumenti tas-Sibt kellhom jiżdiedu l-imwejjed biex jitqiegħdu l-prodotti li daħlu għal din il-Wirja. It-taqsima tal-fjuri kienet waħda mill-isbaħ li s'issa rajna minn kemm ilhom isiru l-wirjiet tal-fjuri. Il-qfief ta' ward isfar u ta' qronfol imżejnin bil-felċi b'sengħa liema bħalha kienu tassew ħaġa li fiha x'tara. F'taqsima għaliha kien hemm f'kotba għalihom ġabra ta' pjanti bil-fjuri mnixxfin miġburin minn tfal sobien u bniet ta' xi Skejjel tal-Gvern, fosthom tgħaxxaqna naraw il-ġabra sabiħa u ta' reqqa mit-tfal sobien ta' l-Iskola ta' Birkirkara u ta' l-Imġarr.

Id-Dipartiment tal Biedja qiegħed għall-wirja żrieragħ u fjuri minn pjanti ikkultivati fil-pajjiż; il-ġardinara ta' Sant'Anton urew xi kampjuni tal-"Calceolaria". Kien hemm ukoll ġabra sabiħa u wisq interessanti ta' frott ta' l-agrumi minn siġar ta' Sant'Anton li kienu mħawlin iżjed minn tletin sena ilu mill-Professur Borg, li kien Direttur tal Ġonna Pubbliċi. Insgħobbina li l-Professur Ġanni Borg miet lejliet il-Wirja, jiġifieri l-Ġimgħa.

Il-kampjuni ta' nbejjed li kien hemm għall-Wirja urew kemm l industrja ta' l-inbid imxiet 'il quddiem u kemm biċċiet mill-fabbriki, bħalma huma ta' Mallia Pulvirenti u ta' La Rosa, saru jafu jagħmlu nbejjed mill-ifjen.

Il-Gvernatur, Sir Edmond Schreiber, qabel ma qassam il-premijiet għamel dan id-diskors:—

"Huwa ta' l akbar pjaċir għalija li l-lum ninsab fostkom hawnhekk għal din il-Wirja tar Rebbiegħa, li din issena reġgħet qajmet għall-ħajja ġdida l-"Malta Horticultural Society".

"Il-kwalità u l-varjetà ta' l-affarijiet li hawn għall-wirja hija prova illi l-poplu ta' Malta ma naqqasx l-isforzi tiegħu u lanqas ma tilef il-ħrara fis-snin diffiċli li fortunatament issa għaddew.

"Għalkemm għadu meħtieġ li wieħed jikkultiva kemm jista' ħwejjeġ ta' l-ikel — u l-kwalità ta' ħaxix li hawn għall-wirja juru li intom dan tifhmuh — jiena naħseb li aħna ġustifikati li nirriservaw xi ġonna tagħna biex nikkultivaw il-fjuri, li jagħtu hekk pjaċir lilna u lill ħbieb tagħna.

"Għalkemm neqsin mill-ilma, dawn il-Gżejjer huma fertili ħafna. Dan hu l-ewwel rebbiegħa tiegħi hawn Malta, u kien ta' ferħ għalija li nara l-ħuġġieġa ta' kuluri f'ħafna ġonna kif ukoll il-ġmiel tal-kampanja mżejna bi kwantità ta' fjuri selvaġġi. Għaldaqshekk ma hemmx x'wieħed jistagħġeb li intom tħobbu tant il-ġonna, meta għandkom quddiemkom possibbiltà kbira ta' suċċess, bħalma jidher hawn il-lum.

"Jiena nifraħ lill-eżibituri kollha għal dak li wrewna u wkoll lill-Kumitat u lil dawk kollha li ħadmu hekk iebes biex din il-Wirja tkun suċċess hekk kbir."

Is-Sur Karm Zammit-Marmarà M.B.E., is Segretarju Onorarju tal-"Malta Horticultural Society", qal:—

"Wara erba' snin li fihom is-Soċjetà ma dehritx imħabba l-gwerra, issa reġgħet bdiet ix-xogħol tagħha b'din il-Wirja ta' Hxejjex, Frott u Fjuri. Is-Soċjetà kellha dejjem fl-imgħoddi, numru indaqs ta' membri Ingliżi u Maltin, u dejjem għenet u ippruvat tkabbar il-ħbiberija bejn il-Maltin u l Ingliżi. Jiena m'għandi l-ebda dubju illi dan ix-xogħol is Soċjetà ma tkomplix tagħmlu bħala dmir.

"Jiena naħseb li intom ilkoll taqblu miegħi illi l-Wirja hi suċċess mill-kbar, u ngħidu li hi suċċess wisq ikbar jekk wieħed jqis ix-xnigħat li kien hawn imxerrda li l-Wirja m'hix sejra ssir, iżda l-iżjed it-temp li kellna din is sena u n-nuqqas ta' xita. Kull klassi tal-Wirja hi mimlija b'ħaxix, frott u fjuri ta' xorta mill-aħjar u sponuti bilgħaqal. Fit-taqsima tal-fjuri maqtugħin, il-fjuri u l-irranġar tagħhom huwa tassew ta' ġmiel kbir. Bħalma jiġri fil-wirjiet kollha, f'din il-Wirja, smajt min jiddubita jekk il-fjuri humiex tabilħaqq ta' min sponithom. Iżda, Sinjuri, hemm ħaġa waħda li hi żgura u din hi li dawn il-fjuri kollha ġew kultivati hawn Malta, u meta wieħed iġib quddiem għajnejh l-assedju li kellna u l-gwaj li għaddejna minnu— bis saħħa taż-żewġ dittaturi li issa ma jinsabux iżjed — wieħed jistagħġeb tabilħaqq kif dawn il-fjuri baqgħu jeżistu. Dan ifakkarni f'rimarka li kien għamel Churchill — il-maħbub ta' l-Ingliżi u tal-Maltin — f'laqgħa tal-Parlament Ingliż waqt l-assedju ta' Malta. Huwa kien qal illi l-bombi li l-egħdewwa kienu qed iwaddbu fuq Malta għad jeħduhom lura bl-interessi. Jiena naħseb illi l-Ġermaniżi jaqblu miegħi meta ngħid illi Churchill iħallas tabilħaqq b'interessi goffi.

"Jingħad illi l progress u ċ-ċivilizzazzjoni ta' kull pajjiż tidher mill-imħabba illi l-poplu jkollu lejn il-fjuri. Jekk dan hu hekk, jidhirli li aħna nistgħu tabilħaqq niftaħru illi l-progress u ċ-ċivilizzazzjoni tagħna huma kbar. L imħabba lejn il-fjuri hija mnissla f'demmna u trid biss daqsxejn ta' entużjażmu biex wieħed iqajjimha u jiżviluppaha. Dan ix-xogħol is Soċjetà tagħmlu bil-qalb malli nkunu żguri li ma jinħtieġx iżjed li wieħed jinkoraġġixxi l-koltivazzjoni tal-ħaxix u frott għall-gwerra.

"Jinħtieġ illi aħna ndarru l-poplu jħobb il-fjuri minn żgħożitu Il-fjuri huma l-akbar ħbieb tagħna fil-ħajja u fil mewt. Huma l-isbaħ kumpannija waqt il-mard; huma jimluna bl-isperanzi waqt in-niket; huma jżejnu l-imwejjed tagħna, l-uffiċini tagħna, djarna u l-knejjes tagħna. Huma tabilħaqq ornament ħaj.

"Iżda l-kelma "Ortikoltura" ma tfisserx biss il-koltivazzjoni tal-fjuri. Ma hemm l-ebda xogħol li l-iskop tiegħu hu hekk mifrux daqs l-Ortikoltura. Hi mhux biss tfisser il-koltivazzjoni tal-ħxejjex u tal-frott, ta'-pjanti ornamentali, tal-fjuri, u tal-produzzjoni taż-żerriegħa, iżda wkoll l industrja tal-ħidma tal-ħxejjex u frott fil-fergħat kollha tagħna, u ma' dawn, m'għandniex xi ngħidu, tiżdied l-arti ta' l-arranġament tal-fjuri.

"Fil-pajjiżi kollha tad-dinja, l-Ortikultura kisbet importanza kbira, l-iżjed f'dawn l-aħħar għoxrin sena. Is-Soċjetà tagħna tittama li dawk is-Sinjuri kollha li għoġobhom jgħinuna biex nagħmlu suċċess f'din il-Wirja, ikomplu 'ssa jgħinuna biex niżviluppaw sewwa l-industrja ta' l-Ortikultura.

"Ilu biss sitt ġimgħat illi s Soċjetà iddeċidiet illi tagħmel din il-Wirja u wkoll meta saret din id-deċiżjoni kull-ħadd kien xi ftit qalbu maqtugħa minn riżultat li nistgħu niksbu. Il-preparazzjonijiet kollha kellhom isiru bil-għaġla, l-iżjed billi konna ilna erba' snin ma nagħmlu l-Wirja u meta l affarijiet tas-Soċjetà kienu mxerrda u xi ħaġa wkoll mitlufa. Qalb id-diffikultajiet li kellna ma nistennie x li jiena sejjer naħrab mill-kritika, nagħmlu x'nagħmlu, xi ftit tal-kritika dejjem issirilna, iżda aħna qegħdin biex nitgħallmu u biex inġibu l-Wirja 'l quddiem u kull kritika ġusta u kull suġġeriment li jintagħmlilna, aħna nilqgħuh b'ringrazzjamenti kbar.

"Kien l-użu dejjem f'wirjiet bħal dawn li l-unur ta' l-organizzazzjoni jmur kollu lis-Segretarju. Jiena niżgurakom bis-sinċerità kollha illi jiena ma kontx inkun nista' nikseb dan is-suċċess kieku ma kellix l-għajnuna ta' bosta ħbieb tiegħi u partikolarment ta' l-enerġiku Assistent Segretarju, is Sur Salvinu Zammit. Jiena kelli wkoll l-għajnuna tal-"Fur and Feather Association", li silfuna l armar, u l-għajnuna personali tas-Segretarju, is-Sur Ċensu Rizzo.

"F'wirja bħal din ma tistax tevita li x'uħud mill-esibituri joħorġu diżappuntati. Dan ħadd ma jista' jevitah. Jiena kont dilettant ukoll li nibgħat l-affarijiet għall-wirja u niftakar tajjeb li kull sena kont nagħmel risoluzzjoni li ma nigix iżjed. Jiena kont nisma' wkoll ħafna bdiewa u esibituri oħra jagħmlu l-istess risoluzzjoni, iżda meta kien jasal iż-żmien tal-Wirja kien jerġa' jaqbadni d-deni tagħha u sewjien, u kemm dawk l-oħra kollha li s sena ta' qabel

(Jissokta fil-faċċata 4)

IL-PROFESSUR ĠANNI BORG, M.D., M.A.

(Editur tal-Propaganda)

B'GĦAFSA ta' qalb inħabbru l-mewt tal-Professur Ġanni Borg, M.A., M.D., li kien Suprintendent tal-Ġonna Pubbliċi u Suprintendent tal-Biedja għal żmien twil sa l-1933. Miet fl-4 ta' dan ix-xahar, fil-Villa tiegħu H'Attard, fil-għomor ta' 72 sena. Twieled fl-1873 u sa minn żgħoritu kien wera xeħta kbira għall-istudji tax-xjenzi naturali. Wara li temm il-kors tiegħu ta' studji liċeali, daħal l-Università fejn wara tliet snin ħa l-grad ta' M.A. Meta kien għadu student tal-Mediċina, kiteb katalgu tal-pjanti kollha ta' Sant'Anton li meta rah il-Professur tiegħu ta' l-Istorja Naturali (il-Prof. Ċikku Debono), sab li x-xogħol ta' l-istudent tiegħu kien miktub bl-akbar reqqa u faħħru mhux ftit. Wara li ħa l-lawrja tal-Mediċina, fl-1898, għalkemm wera li għad ikun tabib tajjeb, huwa ħass ruħu hekk miġbud għall-istudji ta' l-Istorja Naturali li flok ma taha għall-professjoni tal-mediċina, għażel li jissokta jagħti ruħu għal din ix-xjenza. Għalhekk, wara sew sentejn li kien ilu li sar tabib, il-Gvern ħatru bħala Suprintendent tal-Ġonna Pubbliċi ta' Malta u Għawdex.

Bil-ħatra tal-Prof. Ġanni Borg f'din il-karika, il-Ġonna tal-Gvern tbiddlu bħal lejl min-nhar u ħadu bixra oħra sew fil-koltivazzjoni kemm fit-tqassim ta' pjanti u siġar, fost

IT-TABIB ĠANNI BORG, M.D. M.A.,
Clichès ta' l-"Allied Malta Newspapers Ltd.," li għogobha tisilfu għall-"Bidwi."

dawn il-Ġonna ta' Sant'Anton li fuqu kien għamel rapport. Taħt it-tmexxija tiegħu l-ġardinara bdew jaħdmu iżjed bis-sengħa; il-ġonna tal-Gvern żdiedu, tħawlu siġar mat-toroq taż-żewġ Gżejjer u saru mixtliet ġodda fosthom il-mixtla taċ-Ċimiterju, il-mixtla tal-Mirakli ta' Ħal Lija, tal-Katakombi tar-Rabat, oħrajn fl-Argotti u oħra f'Għawdex. B'rieħet dawn il-mixtliet dlonk bdew jitqassmu x-xtieli tas-siġar għall-ġonna u għat-toroq.

Bħala Suprintendent tal-Ġonna huwa żied u kabbar ġonna, fost dawn nistgħu nsemmu dawn il-ġonna li fihom wassa' u rranġa, bħal Barrakka ta' Fuq, il-Barrakka t'Isfel, il-Ġnien ta' Hastings, il-Mall, Rundle Garden, King Edward VII Avenue, il-Ġnien ta' Piazza Miratur, il-Ġnien tal-Kalkara u ta' San Maison, il-Furjana, il-Ġnien tal-Blata l-Bajda, il-Ġnien Luqa Briffa, iż-Żejtun, u l-Ġnien tat-Trunċieri ir-Rabat. Barra minn dan, fi żmienu saru l-imxietel tad-Dwieli Amerikani, waħda Ħal Tarxien u l-oħra ħdejn iċ-Ċimiterju u l-Ġnien Rundle f'Għawdex.

Sabiex is-sengħa tal-koltivazzjoni tas-siġar tal-frott u ta' pjanti tinxi dejjem 'il quddiem, huwa kien ħadha bi drawwa li kull ġimgħa jiġbor lill-ġardinara u dawk kollha li kienu jixtiequ jitgħallmu, u bis-sabar kollu kien ifissrilhom is-sengħa tal-ġonna; minn dan it-tagħlim prattiku bosta kienu dawk in-nies li ħarġu ġardinara mill-aħjar. Il-Professur Ġanni Borg kien bniedem li jifhem mhux biss fil-koltivazzjoni tal-ġonna, iżda wkoll fix-xogħol kollu tar-raba' skond ma trodd ix-xjenza u l-prattika. Lill-istudent u l-għaref kien ikellmu b'lingwaġġ xieraq għall-moħħ ta' nies ta' l-iskola u lill-bidwi kien ikellmu b'lingwaġġ tan-nies tar-raba'.

Dan narawh ukoll mill-kitba tiegħu Maltija fuq il-biedja. Barra mix-xogħol tar-raba', huwa kien jifhem ukoll fil-bhejjem tar-raba' u tar-razzett, biex ingħid hekk daqs Tabib tal-Bhejjem. Il-kampanja ta' Malta kien jafha xiber b'xiber bil-laqam tal-ħbula tar-raba'; barra minn hekk bħala naturalista kien jaf l-isem u d-drawwiet ta' kull annimal u insett li jgħix fl-ajru, fl-art, fil-baħar u fuq is-siġar fil-Gżejjer ta' Malta, kif ukoll il-mezzi biex tilqa' d-dwied mill-ħsarat li jagħmlu lill-uċuħ, lis-siġar u l-pjanti.

Fis-sena 1919, il-Professur Borg laħaq Suprintendent tal-Biedja. Taħt it-tmexxija tiegħu d-Dipartiment tal-Biedja, li kien għadu kif jitwieled, kiber fil-ħidma u importanza tiegħu. Billi x-xogħol tar-raba' kien għadu jsir b'metodi u għodod ftit u xejn qodma, huwa daħħal xi sistemi ġodda u xi għodod ġodda wkoll. Hadd ħlief il-Professur Ġanni Borg ma sata' jfiehem hekk tajjeb fuq il-biedja ta' Malta u Għawdex lil nies esperti barranin li 'l hawn u 'l hinn kienu jiġu jżuru l-Gżejjer tagħna biex jistudjaw il-kondizzjonijiet tal-biedja Maltija.

Fergħa importanti, u li kien hemm bżonnha, kienet dik tal-Patoloġija tal-Pjanti li huwa kien waqqaf għall-kura tal-mard tas-siġar. Il-Qasam Sperimentali li fl-ewwel żmenijiet tiegħu kien jinsab fir-raba' ta' l-Ingieret, kien biddillu l-post u ħadu f'post wisq aħjar u akbar fejn huwa l-lum jinsab fil-Qasam tal-Għammieri.

Bħalma semmejna, il-pinna tiegħu biex ifisser bil-Malti lill-bidwi kienet mill-aħjar, u din swiet mhux ftit meta l-mejjet G. Micallef, Ministru tal-Biedja, flimkien mas-Sur Zammit Marmarà, l-Editur ta' "Il-Bidwi", kien ħareġ il-"Melita Agricola", bħala rivista tad-Dipartiment, li fiha l-Professur Ġanni Borg kien jikteb artikoli sbieħ ta' l-akbar fejda għall-bidwi.

Fl-1919, il-Professur Ġanni Borg kien ġieħ ħsieb biex jifforma Għaqda ta' Bdiewa u kien għalhekk sejjaħ lis-Sur Karm Zammit-Marmarà u t-tnejn flimkien kienu waqqfu din il-Għaqda; iżda għandna nistqarru illi l-Professur Ġanni Borg kien dak li ħoloqha u li għalhekk għandu jitqies bħala l-Fundatur tagħha.

Fl-1921 il-Professur Ġanni Borg kien laħaq Professur ta' l-Istorja Naturali fl-Università. F'din il-karika, li kienet hekk għal qalbu, huwa kien sab l-akbar hena ta' ħajtu, l-iktar għax ma' din kellu wkoll it-tmexxija tad-Dipartiment tal-Biedja — żewġ kariki li kienu jaqblu ma' xulxin u li fihom huwa sata' jħaddem b'ħatbatija ta' xejn il-għerf ta' moħħu — xogħol li kien jagħmel ħaġa waħda ma' l-ogħla ideijiet spiritwali tal-ħajja tiegħu. Huwa kien isib iż-żmien biex jaqdi sew il-bidwi kemm l-istudent. Fl-Uffiċċju tal-Biedja kien ikun l-ewwel wieħed li jisbaħ jaħdem fuq l-iskrivanija tiegħu u meta jkollu l-lezzjonijiet, l-ewwel wieħed li kont tarah dieħel għodu għodu malli jinfetaħ il-bieb ta' l-Università. Għall-istudent kien iktar missier mill-Professur, għaliex ma kienx jgħejja qatt ifisser, ukoll wara l-ħinijiet tal-lezzjoni, biex idaħħal f'moħħ l-istudent kulma kien jaf hu.

Wara li irtira mis-servizz, hekk kif għalaq is-sittin sena, huwa temm biċċa xogħol li fuqha ismu jibqa' jissemma fost l-akbar għorrief tal-botanika. Dan hu ktieb fuq l-ispeċi u varjetajiet tal-"Cactus", li tagħhom kellu l-isbaħ ġabra li tinsab fl-Universitajiet ta' l-Ewropa.

Il-Professur Ġanni Borg kien ukoll eżaminatur tal-Botanika u Direttur tal-Qasam tas-Soċjetà Agraria.

L-imħabba li l-Professur Ġanni Borg kellu għax-Xjenzi Naturali, kif ukoll għal pajjiżu u għall-istudenti, ġagħlitu, qabel ma għalaq għajnejh, flimkien mas-Sinjura tiegħu, iħalli legat ta' £4.000 sabiex bir-renti tas-somma dak l-istudent li jisboq lil sħabu fil-kors tal-Mediċina jkun jista' jmur jissokta jistudja x-Xjenzi Naturali barra minn Malta. Barra minn dan ir-rigal, huwa ħalla lill-Università mikroskopju sabiħ bl-aċċessorji tiegħu kollha u bl-għodod

(Jissokta fil-faċċata 4)

IL-GHAQDA TAR-"RED CROSS" U TA' SAN ĠWANN

(G. Zammit-Marmarà, M.B.E.)

F'DIN il-gwerra ta' spiss konna naqraw fl-aħbarijiet l-isem tar-"Red Cross" u l-b'ċċa l-kbira minna drajnieh bħala isem komuni u forsi ftit qisna x-xogħol tabilħaqq sabiħ u tal-ħniena li din l-organizzazzjoni hekk nobbli għamlet f'din il-gwerra qalila, kemm ġid u kemm għajnuna tat u kemm servjet u għadha sservi ta' omm lil bosta żventurati li ġew milqutin bl-ikreh minn din il-qirda tad-dinja.

Ma' tul il-gwerra, ir-"Red Cross" Ingliża u s-Soċjetà ta' l-Ordni ta' San Ġwann ħadmu bħala għaqda waħda. Ix-xogħol tagħha kien li żżid ma' dak li kienu qegħdin jagħmlu friegħi li kien hemm mas-suldati tal-"fronti" tal-Ministeru tas-Saħħa u fergħat oħra tal-Gvern, billi tipprovdi għall-bżonnijiet li ma kenux fl-iskop tal-għaqdiet tal-Gvern li jagħtuhom. Hi fettxet li twassal l-ikel lil bosta priġunieri tal-gwerra, bagħtet lis-suldati tagħna li waqgħu priġunieri għadd kbir ta' kotba, ta' ħwejjeġ, sigarretti, tabakk, logħob u ħwejjeġ oħra. Hija waqqfet f'bosta bnadi sptarijiet għall-konvalexxenti, u għandha għadd kbir ta' nies li jduru bil-feruti u jgħinuhom b'dak li jinħtieġu f'bosta manieri. Pakki li jinħtieġu lill-feruti, kif ukoll ħwejjeġ oħra li tabilfors is-suldati li jkunu fil-'fronti' jsibu ruħhom neqsin minnhom, jiġu ipprovduti minn din l-organizzazzjoni hekk meħtieġa li tagħmel dejjem ħiltha kollha biex tnaqqas it-tbatija, id-dwejjaq, il-ksieħ u l-miserja li din il-gwerra ġġib lill-imsejkna suldati li jkunu jiġġieldu għall-bandiera, u oħrajn li jitilfu djarhom u kull ma jkollhom.

Għas-suldati tagħna li waqgħu priġunieri f'idejn l-għadu, ir-"Red Cross" u s-Soċjetà ta' San Ġwann imxew bħala ommhom, bħala missierhom, bħala marthom u bħala ħuthom. It-tbatijiet tagħhom kienu jkunu bil-wisq iżjed kbar kieku din l-Organizzazzjoni ma qabżitx għal dawn l-imsejkna f'kull ħin, f'kull lok u f'kull pajjiż. U fuq kollox dak li tagħmel din l-Organizzazzjoni tagħmlu b'l-**flus li tiġbor volontarjament** min-nies tal-pajjiżi kollha ta' l-Imperu. Jiena nħossni żgur li l-ebda wieħed minna ma jista' jiċħad l-għajnuna tiegħu — xejn ma jimporta kemm tkun żgħira — lil Għaqda minn din ix-xorta.

Fis-6 ta' Ġunju, din is-Soċjetà tagħmel il-ġabra tagħha ta' kull sena, imsejħa "Jum tal-Bandiera" (Flag Day). Jinħtieġ li aħna lkoll, mingħajr eċċezzjoni, nuru r-rikonexximent lejn din l-organizzazzjoni hekk meħtieġa u tal-ħniena billi noffru dak li nistgħu u mill-iżjed li nistgħu. Kull offerta — żgħira kemm tkun żgħira — hija ta' għajnuna kbira. Mela nhar it-Tlieta, il-5 ta' Ġunju, ħu miegħek dak li tista'; f'kull Ċentru tal-Pitkalija jkun hemm "Inspector" tal-Gvern biex jirċievi dak li inti jogħġbok tagħtih għal din il-Għaqda tar-"Red Cross" u ta' San Ġwann; ejjew nuru li aħna l-Maltin kollha, bdiewa u mhux bdiewa, nafu nħossu għal d'n l-opra tajba u li aħna lesti biex ngħinu kif nistgħu u kemm nistgħu.

Għal min ma jmurx fil-Pitkaliji tal-Gvern fil-jum imsemmi hawn fuq, jista' jikkontribwixxi xi ħaġa qabel, iżda m'għandux jonqos. **Agħti li tista'.**

Mita tagħti xi flus — xejn ma jimporta kemm ikun ftit — agħti ismek ukoll jew in-numru tal-biljett tiegħek (ta' bidwi). Tista' wkoll tmur jew tibgħat dak li jogħġbok tikkontribwixxi, lill-Editur ta' "Il-Bidwi", Villa Chelsea, Birkirkara, jew fl-Uffiċċju tal-B'edia, l-Għammieri.

Il-flus li jinġabru jiġu mgħoddijin lill-Kumitat ta' hawn Malta li hu nkarigat minn din il-ġabra. Tonqosx li tagħti l-għajnuna tiegħek.

WIRJA TA' ĦXEJJEX, FROTT U FJURI

(Jissokta mill-faċċata 2)

kienu għamlu r-rivoluzzjoni miegħi li ma jiġux, konna lkoll niltaqgħu f'dawn il-ġonna.

"Mill-banda l-oħra wieħed għandu jifhem illi l-Kumitat jagħmel dejjem ħiltu kollha biex jinnexxilu jikkuntenta lill-esibituri.

"Kont nieħu wisq iżjed fit-tul kieku kelli nsemmi wieħed wieħed il-mertu li jistħoqq lill-oġġetti esibiti u lill-esibituri kollha, iżda bħalma ġa għedt, il-fjuri irranġati huma tabilħaqq ta' min ifaħħarhom u juru xogħol ta' arti u għaqal kbir. Sezzjoni oħra li s-Soċjetà trid tkabbar għassn'n li ġejjin hija l-kompetizzjoni bejn it-tfal ta' l-iskejjel. L-indafa u l-proprjetà ta' l-oġġetti esibiti li bagħtu t-tfal jitfa' kredtu kbir ta' ġieħ lis-surmastrijiet u lill-personal ta' l-iskejjel.

"Il-grupp tal-Kalċeolarji magħmul mill-ġardinar Karmnu Pace huwa ta' min ifaħħru. Iż-żmien li fih dawn ġew ikkultivati, u infatti sa sitt ġimgħat ilu ma kienx hemm l-ebda ħoss ta' din il-Wirja, u ħadd ma kien jobsor li sa ndaħħlu l-fjuri, u l-fatt ukoll li ġew ikkultivati dawn il-ħafna fjuri hekk sbieħ juri li dawn il-ġardinara — li huma impjegati tal-Gvern — ukol waqt l-inkwiet tal-gwerra, għamlu dmirhom kif jixraq.

"Il-mod kif inhuma rranġati l-ħaxix u l-frott f'din il-Wirja juri l-avanz li għamilna sal-lum. Sew fin-numru kif ukoll fil-kwalità tagħhom, huwa wisq iżjed milli wieħed seta' jistenna wara stagun hekk xott bħal dak li kellna din is-sena. Huma juru biċ-ċar kemm il-qalbiena bdiewa tagħna jistgħu jikkultivaw ħxejjex sbieħ ukoll taħt ċirkustanzi ħżiena.

"L-industrji lokali huma wkoll rappreżentati fil-Wirja bi "stands" ta' l-Inbid ta' Malta, kunserva tat-tadam u ħwejjeġ oħra.

"Aħna ninsabu partikularment obbligati għal dawk is-Sinjuri kollha li bagħtulna xi flus u tazzi. L-għajnuna tagħhom aħna napprezzawha immensament. Nirringrazzjawhom minn qalbna. Nirringrazzja wkoll lill-ġurnali, Maltin u Ingliżi, li tawna wkoll għajnuna kbira.

"Fuq kollox nixtieq nirringrazzja lill-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur u Lady Schreiber għall-interess kbir li wrew fix-xogħol tas-Soċjetà u fl-ortikultura ġenerali tal-pajjiż. Nirringrazzjahom ukoll talli onoraw din il-Wirja bil-preżenza tagħhom. Fl-aħħarnett nirringrazzja wkoll lill-'Judges' għax-xogol li għamlu biex jiġġudikaw dak kollu li jidher f'din il-Wirja — xogħol li la hu pjaċevoli u lanqas ħafif.

"Aħna ltqajna hawnhekk il-lum bl-arja tal-vittorja f'wiċċna — nittamaw li niltaqgħu sena oħra meta tkun inkisbet il-paċi tad-dinja u ż-żmenijiet ikunu ċari u ta' ferħ għal kulħadd."

IL-PROFESSUR ĠANNI BORG M.D., M.A.

(Jissokta mill-faċċata 3)

tal-laboratorju tiegħu. L-Il-Ġnien Botaniku ta' l-Università ħalla wkoll il-famuża kollezzjoni tal-"Cactus" u "Sukkulenti", li fiha mal-erbat elef pjanta b'sitt mitt speċi differenti.

Il-kitba li ħalla warajh il-Professur Ġanni Borg fuq l-Istorja Naturali hija waħda mill-ikbar fost dawk tal-Botaniċi Maltin ta' qablu; fost ix-xogħlijiet tiegħu ta' min isemmi "Il Flora tal-Gżejjer ta' Malta" u l-ktieb fuq il-"Cacti" li kien stampa dan l-aħħar, ktieb li barra minn Malta hu mfittex ħafna għall-valur uniku tiegħu bħala studju fuq il-"Cacti". Barra minn dawn il-kotba, huwa kiteb kotba u libretti kif ukoll folji volanti u kontribuzzjonijiet f'rivisti u ġurnali dwar l-Istorja Naturali, fosthom il-ktieb fuq il-Koltivazzjoni u l-Mard tas-Siġar tal-Frott, fuq id-Dwieli Amerikani, il-Mard ta' l-Agrumi, il-Ħut tal-Gżejjer ta' Malta, id-Dwied tal-Pjanti, u fuq is-sengħa tal-koltivazzjoni tal-ġonna, sew bl-Ingliż, kemm bit-Taljan u bil-Malti.

Il-lum li l-Professur Ġanni Borg m'għadux fostna l-bnedmin u ħalla warajh l-isbaħ tifkirijiet ta' xogħlu ma' tul il-vjaġġ ta' ħajtu, aħna li bqajna warajh, għandna dlonk ingħuħ quddiem għajnejna biex mat-talb li n'tolbu għall-mistrieħ ta' ruħu niftakru fih ukoll bħala l-isbaħ mudell ta' raġel għaref, umli u ta' qalbu tajba u ħabrieki għall-ġid tal-bidwi u ta' l-istudenti żgħażagħ — fi ftit kliem bħala wieħed mill-patrijotti kbar, li bla ebda ftaħir u ħsejjes għaref iżejjen i mu b'dija li ftit Maltin kellhom il-ħila ileqqu bħa wara mewthom.

[illegible]bel ma nagħlaq d'n d-daqsxejn ta' bijografija għandi [illegible]rr li għal xi dettalji nqdejt bl-artiklu sabiħ li fuqu [illegible]b f'"Il-Berqa", il-ħabib tiegħi, is-Sur Karm Penza, il-Kuratur tal-Ġnien Botaniku ta' l-Argotti).